

KOÇGİRİLİ ALİŞİR'İN İKİ MEKTUBU (1920)

Birinci Dünya Savaşı'ndan Osmanlı Devleti yenik, İtilaf Devletleri galip çıktı. 1918 yılında İstanbul'da Kürdistan Teali Cemiyeti (KTC) kuruldu. Cemiyetin başkanı Seyid Abdülkadir'di. Merkezi İstanbul'da olan bu cemiyetin Kürdistan'da on dokuz şubesi vardı: Diyarbakir, Xarpêt, Xinis, Dêrik, Xozat, Bedlîs, Erzirom, Wan, Sêrt, Mûş, Bazîd, Erebgir (Arapgîr), Xerzan ve Sêwaz-Qoçgiri-Zara'da.

Seyid Abdülkadir resmîyette ve legal beyanatlarında Kürdistan'ın otonomiye sahip olması gerektiğini savunmakla birlikte bazı belgelerden anlaşıldığı üzere aslında Kürtlerin Osmanlı Devleti'nden ayrılmasına taraftardı. Legal beyanatlarında otonomiye savunduğu için 1920'de KTC'nin bazı sorumlu ve mensupları onun bu düşüncesine karşı çıkıp ayrılma ve bağımsızlık isteminde bulundular. Bu grup Kürd Teşkilat-ı İctîmaîye Cemiyeti adında bir örgüt kurdu.

1919 ve 1920 yıllarında KTC'nin Kürdistan'daki bazı şubeleri pratikte Kürtlerin Osmanlı Devleti'nden ayrılması için çalışma yürüttüler. Özellikle Koçgiri-Dersim ve Diyarbakir'de bu çalışmalar söz konusuydu. Alishir ve Nurî Dêrsîmî (Baytar Nuri), Koçgiri ve Dersim'deki mücadelenin en önemli aktörlerindendi. Koçgiri'de bu mücadele, oradaki ayaklanma sırasında "Kürd Hükümet-i Muvakkatisi" imzalı bir bildirin dağıtılması aşamasına kadar vardı.

Sevr'de Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri delegeleri arasındaki görüşmeler başlamasından hemen önce, KTC ve diğer birkaç Kürt örgütü, Şerif Paşa'yı Sevr'deki görüşmelere katılmak üzere Kürdistan delegesi seçtiler. Mustafa Kemal önderliğindeki hareket daha önce başlamıştı. Mustafa Kemal ve bazı taraftarları, bazı Kürtlerin Sevr'e telgraflar çekerek Şerif Paşa'yı delege olarak kabul etmediklerini ve Türklerden ayrılmak istemediklerini ifade etmelerini sağladılar. Alishir ve arkadaşları o sırada Koçgiri'de çalışmalarını sürdürüyorlardı. O, daha 1916'da Çarlık Rusyası yöneticileriyle ilişki kurmuş ve onlara bir muhtıra sunmuştu.

Aşağıda Alishir'in iki mektubunu sunuyoruz. Bu mektuplar 99 yıl sonra ilk kez yayımlandılar. Alishir'in el yazısıyla yazdığı söz konusu mektuplar birçok yönden önem arz etmektedir. O dönemin Koçgiri ve Dersim'i hakkında ve Kürt yurtseverlerinin düşünce ve çalışmaları konusunda bilgiler içermektedir. İlginçtir, Alishir o bölge için Koçgiri Kürdistanı demektedir.

Mektuplardan birincisi ilk kez Dilek Kızıldağ Soileau'nun *Koçgiri İsyanı* başlıklı çalışmasında yayımlandı. Mehmed Selim Uzun tarafından transkribe edilen her iki mektup ayrıca *Vate (1)* dergisinin 60. sayısında yayımlandı.

Hem Mehmed Selim Uzun'un transkribe ettiği metinde hem de Dilek Kızıldağ Soileau'nun yayımladığı metinde çok sayıda sözcük yanlış okunup yanlış yazılmıştır. Bazı sözcükler eklenmiş, bazı sözcükler ise yazılmamıştır. Yeniden transkribe ettiğim metni bu nedenle yayımlıyorum.

Okunuşundan emin olmadığım birkaç sözcükten sonra köşeli parantez içinde soru işareti koydum. Köşeli parantez içindeki harf ve sözcükleri de metnin daha kolay anlaşılması için ben ekledim.

M. Malmîsanij

XX

Aslına mutabıktır

[mühür]

Dersa'adet'de Kürdistan Te'ali Cem'iyet-i Muhteremesi Riyaset-i Aliyyesine

Hayli zamandır muhaberat munkati' ve bu cihette telgrafhaneler ve posta taht-ı murakabede olduğu için Kürdistan mecmuası ve Jîn risalelerini alamıyoruz. Esbabı ise çend mahdan berü buralardaki Teşkilat-ı Milliyye'nin tebligatı iktizasıdır. Zira biz Kürdler, Teşkilat-ı Milliyyelerine dahil olmadığımız gibi kabul etmeyeceğimize de hükûmete cevab-ı red virildiğinden dolayı, şu'beye aid gelecek evrak ve sairenin bazı merkezlerde alımlarıyla teşfiye-i sadr edebilürler. Zaten daima Türklük, Turanlık namıyla muğammaz[?] olan bu gibi cem'iyet ve teşkilatlar kendi haliyle sukuta uğrayacağını bildiğimiz için vatan-i muazzezimiz hakkındaki yanlış fikirlerine karşı yine hasbe'l-İslamiye itidalimizi muhafaza ile zuhuru muhakkak olan kudret-i sübhaniyyenin idrak etdireceği vakti, vakt-ı merhûnunu intizar ediyoruz. Çünkü akvam-ı cihanı birtakım zalimane tahakkümden ve müstebiddane muamelelerden kurtarmak için tecelli eden ahkam-ı maneviyye-i ilahiyyeye hiç bir kuvvet mani' olamaz. Este'izu billah “Entuma ve [men]ittebe'ekume'l-galîbun” (2) emr-i celil-i rabbani düsturu'l-amel olub Cenab-ı Hakk'dan gayriye istinad etmeyeceğiz. Şayed Avrupa bu hakkımızı gaybitse bile Hakk o hakkı gaybetmez. Ol vakit harici ve dahili vuku bulacak müdahalelere karşı gayrettullah vaki' olacak. O zaman maziyi andırır bir Selahaddin yerine kaim biiznillahi Kürdistan nice Selahaddinleri meydan-ı mücahedeye salacağını eltaf-ı ilahiyyeden ümidvarız. Cihanda ile'lebed biemrillah paydar olan muazzam bir İslamiyet var iken bunu fark ve temyiz etmeyen İttihad ve Terakki enkazı hâlâ bir Türklük hırs ve sevdasıyla akvam-ı necibe-i İslamiyenin meşru' ve muhakkak hakkını şuna, buna kapdırmak isteyen nazır ve muarızlar talimatı üzerine güya Vilayat-ı Şarki denilen Kürdistan'ın re'y ve ma'lumatı olmaksızın İstanbul'da cem'iyet teşekkül etmiş ve Şerif Paşa Hazretleri de konferansa gitmiş gibi gülünc ve hayret-i umûmiyeyi müstevcib bazı Kürd rüesası namıyla hafî telgrafnameler tasni' ve tertible virilmekte oldukları ancak evrak-ı havadisde görüldüğü gibi bazı okuyup yazmak bilmeyen sade-dilan ahali de çağırub, işte Kürdistan denilen vatan-ı kadimeleri Fransa devleti fahimesi müstemlekat sevdasıyla istilaya geliyor. Ve kısm-ı diğeri de Ermenilere viriliyor. Siz herkesin elinde esir kalacaksınız, geliniz hakkınızı dava ediniz, telkinatıyla ikna' eder bir cahil adem bulurlarsa mührünü bi't-takrîb elinden alır, şayed muvaffak olamazlarsa hemen kimsenin haberi olsun olmasun her merkezde belediye dairelerinde şunun bunun namlarıyla hodbehod telgrafnameler düzenleyüb virilmekte olduğu anlaşıldığı gibi menba'ından tekrar virilmiş ta'limat-ı şifre sureti işte alakadaran tarafından gönderilerek takdim kılınmıştır. Bir lutf-i samedani olarak her anasır-ı İslamiyyenin kendi mukkaderatını bitta'yin yaşamak hakkına malik olmak ve yine İslamiyyet hasebiyle cemi'-i akvam-ı İslamiyye siyaset-i hariciyeye karşı bittab' yekdiğerlerine mu'avin ve zahir kalmak şartıyla herkes kendi muhit ve ekseriyetini idare etmek cihanca kabul edilmişken bu gibi eblehane hareketler kendülerine mazarrat ve bunu istemiyenin İslamiyyet'e ihanetidir. Ne'uzu billah min haze'l-ef'al ve'l-efkâr. Sanki bu Kürdistan topraklarını Turan dinilen Türkistan'dan arkalayub getirmişler de dindaşlarına da viriyorlar. Şu ciheti beray-ı malumat arz eyliyorum ki Kürdistan'ın vasatı olan Harput Dersim'den bed'en Sivas'la Kızılırmak menba'ı olan Zara ve Koçgirili kazası esasen Harput vilayetine mülhak iken pek yakın zamanda Sivas'a ilhak edilmiş ise de hudud ve toprak ve an'anat-ı milliyyemizle Kürdistan'a merbut bulunuyoruz. Dersim zaten sancağımızdır. Eski kaydlarla isbata hazırım. Biz Koçgirili aşireti el-yevm Dersim'de on sekiz kabileyi cami' sadâttan Ebul Esed Şeyh Seyid Hesen Hazretlerinin evladlarıyız. Hele Kızılırmak cenubi havzasını teşkil eyleyen kamilen Kürddür. Kahir kütle-i azimeyi teşkil ediyor. Haricen istila, ihtila [ve] tahakküm sevdaları devam eyliyor. Fakat bunu bilmelidirler ki Rusya Çarlığın[nın] sukutiyle Bolşevikler efkâriyle Rusya orduları

[Sayfa: 2]

Dersim havalisine vaki hücumlarına karşı bi'avnilalhi te'ala aşairimizin muharebe-i cihanpesendanesi[,] ordusunu tar ü mar ve top ve tayyarelerin ...(3) aşairimiz çocukları yedlerinde bazıce olarak haksar olmuş ve hilafet-i İslamiyyeye bir merbutiyyet-i diniyye ile ittihad ederek an'anat ve hukuk-i milliyyesine hücum eden bunca cihangir ordulara karşı dört yüz seneden beri mevcudiyet-i milliyyesini muhafaza ve müdafaa ile şimdiye kadar her tekaliften mu'afla ümera ve rüesasiyle idare olunan Dersim ve cevanibi el-yevm üçyüz bini mütecaviz silah bedest olan merdan-ı Huda haricen gelecek dahilen olacak muhterislere nasıl hakkını teslim etmek ister. Biiznillahi te'ala teslim etmez ve edemez. Hak hakdır. Kürdistan Kürdistan'dır. Irken dinen muctemi'dir, ayrılamaz. Hakk'dan meşru bir hakka kimse el uzadamaz. Herkesin hakkına haksızlıkla el uzadan zalimdir. O gibiler hakkında este'izu billah "*Fenzur keyfe kane akibetu'zzalimine.*" (4) emr-i ilahiyyeye tevessül ve tevfikle hatm-i kelim eder ve bilvasıta muhaberatin te'mini esbabının istikmaline müsa'ade buyurulmasını umûm millet-i necibe namına istirham ede[r]im. Ol babda emr ü irade-i lûtf ve himem efendi hazretlerindedir. 3 Mart 1336 [3 Mart 1920]

Sivas, Zara, Ümraniye Kürdistan Te'ali Cem'iyeti Şu'be Reisi Koçgirilizade Alışir
[imza]

Aslına mutabıkdır
[mühür]

Transkripsiyon: M. Malmîsanij

(1)Dilek Kızıldağ Soileau, Koçgiri İsyanı, 2. baskı, İletişimYayınları, İstanbul, 2018, s. 411-414

(2)Kur'an, Kasas Suresi, 35. ayetten. "Siz ikiniz ve size uyanlar üstün geleceksiniz." (M. Malmîsanij'in notu)

(3)Burada bir sözcük okunamadı.

(4)Kur'an, Yunus Suresi, 39. ayetten: "Şimdi bak, zalimlerin sonu nasıl oldu." (M. Malmîsanij'in notu)